

Povijest ukrašavanja božićne jelke

Unošenje zimzelenih biljaka u kuću kao simbola vječnoga života pretkršćanski je običaj poznat već kod starih Egipćana, Kineza i Hebrejaca. Među poganskim Europljanima obožavanje drveća bilo je uobičajeno, a u skandinavskim zemljama za Novu godinu vješale su se jelove grančice kako bi se otjerali zli duhovi. No, sve to još nije imalo nikakve veze s božićnim kićenjem. Najranija poznata bilješka o božićnom kićenju zimzelenim biljem potječe iz satiričnih stihova Sebastiana Brandta, iz knjige „Narrenshiff“ iz 1494. godine. Poznato je i da su se u Strasbourgu na samom početku 16. stoljeća prodavale male tise, božikovina i šimšir, kako bi se prema tamošnjem običaju objesile o strop.

Međutim, prvo unošenje i kićenje božićnog drvca zabilježeno je 1570. godine u Bremenu. U kronici Bremerovog ceha izvješteno je o maloj jelki, koja je, okićena voćem, perecima i papirnatim cvijećem, bila podignuta u cehovskoj dvorani. Iz cehovskog kruga običaj se raširio među građanskim slojem, dok je aristokracija imala najznačajniju ulogu u njegovu širenju ostatkom Europe.

Dvorskim vezama običaj je uveden i u Habsburšku monarhiju. Prvo kićenje drvca u Beču 1814. zabilježeno je u tajnom policijskom izvještaju u kojem je opisana božićna zabava po „berlinskom običaju“ kod barunice Fanny von Arnstein, berlinske Židovke udane za bečkog bankara u čijem se salonu okupljala pruska aristokracija. Na bečkom dvoru božićno drveće prvi je puta okićeno 1816., što je imalo presudnu ulogu u prihvaćanju ovog običaja u bečkim aristokratskim i građanskim krugovima i potom rasprostriraju čitavom monarhijom.

Tijekom 19. stoljeća običaj kićenja božićnog drvca na Badnjak prihvaćen je u kontinentalnoj Hrvatskoj, a duž obale početkom 20. stoljeća. Godine 1856. objavljen je najraniji podatak o kićenju božićnog drvca u Zagrebu, a poznato je da se kitilo i u Karlovcu. Ilirska pjesnikinja Dragojla Jarnević 1859. godine u svom je dnevniku zapisala: „*Predvečer Božića je ovo; ja nakitih božićnjak i uredih ga te se radujem nad veseljem Maričicinom, s kojim ona oko njega juška i rukama pleska.*”

Božić

„Na badnjak je puno posla. Muškarci zaobllice peku, drva sjeku i u kuću unašaju. Žene peku kolače i pogače. Djeca pozlaćuju jabuke. Kako po svih gradovih naše domovine tako i u našem gradu izčeznu većim dielom izvorni božićni običaj, pa se je u novije vrieme udomila navada englezka, koju je Njemština takodjer primila i u nas uspjela. Božićnjaci i božićnjice preobratiliše se u božićne kite, nakićene raznimi darovi za mlado i staro. Sveti Nikola osiromašio, da više i ne dieli djeci pozlaćenih jabuka i oraha, nego ima sve donieti novorodjeno diete Isus, kralj nebeski. Ljudi vrve nekoliko dana prije božića, a i na sam badnjak po ulicah. Živahnije se kreću po ulicah nego li obično. Kupuju i nose zamotke pune slastica. Jedan kupuje kite, drugi zlato i srebro, treći voštane sviećice; četvrti vuče purane itd.”

Izvori teksta:

Hauschildt, W. DDBspotlight: The history of the Christmas tree: From frost-plagued Northmen and gilded potatoes, 6. 12. 2017. // Deutsche digitale Bibliothek: Kultur und Wissen online. Dostupno na: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/content/journal/entdecken/ddbspotlight-die-geschichte-des-weihnachtsbaums-von-frostgeplagten-nordmaennern-und-vergoldeten-kartoffeln?lang=en> (1. 12. 2022.)

Križanec-Beganović, D. Božićni nakit iz fundusa zagrebačkog Etnografskog muzeja : katalog izložbe Perje, jabuke i zrno soli = Christmas Ornaments from the Collection of the Ethnographic Museum in Zagreb : exhibition catalogue Feathers, Apples and a Grain of Salt : Etnografski muzej, Zagreb 28. XI. 2017. - 28. I. 2018. Zagreb : Etnografski muzej = Ethnographic museum, 2017.
Svjetlo, 25. 12. 1884.

Izvor vizuala: Arhiva Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“